

Колесникова Т. О.

Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна, Науково-технічна бібліотека

УДК 027.7:023-047.22

УНІВЕРСИТЕТСЬКА БІБЛІОТЕКА: СТВОРЮЄМО ПРОСТІР УСПІХУ

У роботі проаналізовано сучасний виток в еволюції сервісів університетських бібліотек, наведено його відмінні риси. Підкреслена необхідність набуття бібліотекарями нових компетентностей. На прикладі Бібліотеки ДНУЗТ розглянуто складові успіху, уможливлені взаємодією «бібліотека – дослідники».

Ключові слова: університетська бібліотека, ефект необхідності, успішна бібліотека, взаємодія «бібліотека – дослідники», цифрові сервіси, еволюція бібліотечних сервісів, компетентності бібліотекарів, модель «Library Publishing», бібліотека ДНУЗТ.

Що означає для Бібліотеки статус «Успішна»? Це не тільки якісне системне бібліотечно-інформаційне обслуговування користувачів, чисельність новітніх сервісів, добротне ресурсне забезпечення Бібліотеки, стан її приміщень, компетентність її фахівців та ін. На нашу думку, це також успішні користувачі, які хоча б невеликою частинкою своїх здобутків і перемог поправу діляться з Бібліотекою як партнером. Таким чином, Бібліотека не повинна прагнути досягти успіху заради успіху; її інноваційний шлях має бути спрямований на те, щоб діяльність мала сенс – бути корисною та цінною для університетської спільноти, а також науки, освіти та культури всієї України.

У більшості бібліотечної спільноти, безумовно, є відчуття того, що певна культурна епоха скінчилася... Свідомо чи несвідомо ми рухаємося далі. Начебто, і певні напрямки визначаємо. Але ж які саме трансформаційні моделі бібліотечної діяльності обирати та як їх потрібно запроваджувати, які власні компетентності при цьому необхідно набувати? Суто професійних питань і пропозицій дуже багато, але в той же час кризовий стан економіки України посилює почуття невпевненості в їх реалізації.

Проте весь досвід існування людства доводить, що саме під час криз та незгод творча думка сягає неймовірних висот, народжуючи нові ідеї, рішення, моделі, твори! В університетах, які формують і розвивають інтелектуальний потенціал нації, незважаючи

на несприятливі умови, обов'язково є колективи науковців і викладачів, активно продукуючих і поширюючих нові знання.

І саме вони – університетські дослідники (науковці, викладачі, докторанти, магістранти), що працюють в умовах формування нової інфраструктури наукових та освітніх комунікацій, потребують від бібліотек дієвої допомоги (як їх перший клієнтський ряд).

А бібліотеки, в свою чергу, мають змогу довести свою цінність і необхідність університетській спільноті, бо саме цей фактор необхідності є визначальним для обґрунтування кількості штатних одиниць, обсягу й доцільності фінансування, визначення статусно-рольових позицій бібліотеки [6].

На думку автора, бажано створити «ЕФЕКТ НЕОБХІДНОСТІ» – ситуації, коли при згадуванні питання щодо покращення показників наукової впливовості (бренда) ВНЗ чи окремого вченого, першою думкою університетської спільноти була б «ЗВЕРНУТИСЯ ДО БІБЛІОТЕКИ»

Можна стверджувати також, що поява взаємодії «дослідники – бібліотека» сприятиме зростанню успішності кожного дослідника, ВНЗ та самої бібліотеки.

І саме завдяки партнерству з дослідниками розпочався новий сучасний виток в еволюції бібліотечних сервісів, відмінними рисами якого є:

- зміщення вектора уваги наукових бібліотек від послуг для читача взагалі до пріоритетної уваги у наданні послуг автору-вченому;

- активне партнерство наукових бібліотек на всіх стадіях життєвого циклу (research lifecycle) наукового дослідження: від інформування та надання доступу до колекцій документів до публікації, збереження, розповсюдження й далі аналізу та оцінки результатів досліджень.

І цей новий виток еволюції сервісів став додатковою цінністю, яка підтверджує інтелектуалізацію бібліотечної професії і бренд бібліотеки ВНЗ як інтелектуального середовища [2].

Сьогодні університетські бібліотеки усього світу активно трансформують фізичний і віртуальний бібліотечний простір [10]. При цьому реалії світової університетської практики доводять, що в умовах зміни дослідницьких стратегій, практики викладання та використання інформації, бібліотека стає повноцінним партнером у розвитку цифрової науки та освіти. Так, дослідження, проведене в 2015 р. серед професорсько-викладацького складу сфери вищої освіти США (Ithaka S+R US Faculty Survey), показує, що викладачі та

науковці вважають вклад бібліотек у підтримку наукових досліджень надзвичайно великим і корисним (особливо відмічається надання послуг із електронного видавництва та управління даними досліджень). В той же час професорсько-викладацький склад вважає, що студенти їх університетів мають погані дослідницькі навички, потребують розвитку навиків критичного аналізу та інформаційної грамотності. І в цьому, за їх думкою, вклад бібліотек все ще є недостатнім та потребує особливої уваги й швидких дій [12].

На основі аналізу іноземних і вітчизняних публікацій, а також власного практичного досвіду підсумуємо, яких же послуг (сервісів) чекають від університетської бібліотеки дослідники (науковці, викладачі, студенти):

- електронного бібліотечного видавництва (Library Publishing);
- управління даними досліджень;
- якісного інформаційного забезпечення та онлайн-доступу до баз даних;
- пошуку і підбору перевірених джерел інформації;
- розповсюдження результатів досліджень;
- консультацій щодо стратегій оприлюднення даних;
- підбору видання для опублікування статті;
- оформлення публікацій;
- створення наукового ім'я;
- добору (оцінки) тематики роботи, визначення наукових пріоритетів;
- перевірки наданої інформації;
- розвитку власних університетських видань;
- підтримки БД із відображенням публікаційної активності та впливовості у світових рейтингах кожного науковця ВНЗ;
- інформаційно-аналітичної діяльності;
- включення в процеси дистанційної освіти, в т.ч. із власно створеними курсами;
- розвитку інформаційної культури та дослідницьких навичок і стратегій користувачів та ін..

Безумовно, що для впровадження новітніх сервісів в практику діяльності університетські бібліотекарі повинні мати не тільки певний рівень знань, навичок, загальні компетентності бібліотечно-інформаційного фахівця, але й сучасні фахові ключові компетентності [5]. Так, Міжнародна Об'єднана цільова група з компетентностей бібліотекарів на підтримку електронних досліджень і наукових комунікацій (черв. 2016 р.)

запропонувала для впровадження в діяльність наукових бібліотек два документи. Це «Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу» [9] й «Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень» [11].

Досвід роботи із впровадження нових сервісів в Україні розглянемо на прикладі науково-технічної бібліотеки Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (далі Бібліотека ДНУЗТ).

Головна характерна риса діяльності Бібліотеки – це визначення інтелектуальних інформаційних технологій стратегічним вектором її функціонування, ідеологією її розвитку та неодмінною умовою існування.

Місія Бібліотеки – максимально якісне задоволення інформаційних потреб університетської спільноти у навчанні, наукових дослідженнях, педагогічній та адміністративній практиках шляхом надання ресурсів і послуг та створення інформаційних продуктів.

Візія Бібліотеки – мультиресурсний та мультисервісний центр інтегрованого інформаційного високоякісного забезпечення навчального і наукового процесів університету та науково-експериментальна лабораторія із цифрових ініціатив наукової комунікації в галузі залізничного транспорту.

Ключові цінності:

- Користувач як особистість;
- Інформація та знання;
- Творчість і лідерство;
- Професіоналізм;
- Культурна та громадянська ідентичність.

Сьогодні спільнота університету та сторонні користувачі стали споживачами безпрецедентно широкої (в т.ч. принципово нової) номенклатури бібліотечно-інформаційних сервісів, що надаються як в межах фізичного простору Бібліотеки, так і віртуально, та сприяють підвищенню науково-освітнього авторитету та впливовості університету в Україні та світі.

Не обтяжуючи доповідь, ми не будемо детально розповідати про численні традиційні послуги, які обов'язково ґрунтуються на нових технологіях і сприяють підвищенню якості, комфортності та оперативності задоволення потреб користувачів.

Зупинимось лише на досягненнях, які вийшли за межі університету та пов'язані із впровадженням новітніх сервісів, уможливлених формуванням нової інфореальності – сучасної інфраструктури освітніх і наукових комунікацій, рухом відкритого доступу, високим ступенем студентських очікувань мобільного доступу до

необхідних у процесі навчання документів, новими вимогами Міністерства освіти і науки України до науковців

Досягнення Бібліотеки ДНУЗТ, які вийшли за межі університету

Протягом 2015-2016 рр. Бібліотека продовжувала створювати свій простір успіху:

- **Бібліотеку ДНУЗТ визнано "БІБЛІОТЕКОЮ РОКУ 2016" в Україні** (Міністерство культури України та Українська Бібліотечна асоціація);

- **Сайт Бібліотеки визнано переможцем (1 місце)** у конкурсі сайтів бібліотек ВНЗ 3-4 рівнів акредитації (30 вересня 2015 р.) та нагороджено Почесною Грамотою Міністерства культури України та Української бібліотечної асоціації (<http://library.diit.edu.ua>);

- Першою (і поки єдиною) в Україні Бібліотекою ДНУЗТ створено **сайт міжнародної наукової бібліотечної конференції «Бібліотека університету на новому етапі розвитку соціальних комунікацій»** (<http://conflib.diit.edu.ua>). Як співвидавцями та співорганізаторами іншої конференції – «Антропологічні виміри філософських досліджень» бібліотекарями також створено сайт (<http://conf-ampr.diit.edu.ua>). Сайти працюють на платформі «Наукові конференції України» (програмне забезпечення Open Conference Systems – OCS). Це є частиною Стратегії Бібліотеки із надання (з 2011 р.) послуг для науковців з **електронного бібліотечного видавництва (Library Publishing)**;

- Єдина університетська бібліотека України, котра, як **співвидавець наукового журналу «Антропологічні виміри філософських досліджень»** (<http://ampr.diit.edu.ua/>), має **власний продукт в наукометричній системі Web of Science**, БД «Emerging Sources Citation Index»;

- Бібліотека ДНУЗТ, як **співвидавець 2-х наукових журналів «Наука та прогрес транспорту»** (<http://stp.diit.edu.ua>) та «Антропологічні виміри філософських досліджень» (<http://ampr.diit.edu.ua/>), **інтегрувала свої е-журнали в понад 30 цифрових бібліотечних колекцій університетів світу**, а також **світові БД наукової інформації** (DOAJ, Google Scholar, eLIBRARY.ru, Index Copernicus, DRJI, DRIVER, BASE, OCLC WorldCat, "Україніка наукова", Universia, Global Impact Factor, КиберЛенінка, Scientific indexing service, Open Academic Journals Index, InfoBase Index, УІНЦ, Наукова періодика України (НБУВ));

- **"Сертифікат якості наукових публікацій"** від Міністерства освіти і науки **України** протягом 2014-2016 років отримав ДНУЗТ. Бібліотека університету – куратор напрямку "Публікаційний профіль університетської науки»;

• Єдина в Україні галузева колекція е-копій рідкісних і цінних видань із розвитку залізничного транспорту «Залізнична україніка» (1870-1945pp. – <http://ecat.diit.edu.ua:81/zu/index.html>), яка була переведена в цифровий формат бібліотекарями, своєю кількістю досягла **150 примірників**. Планується інтеграція даної колекції до цифрової бібліотеки «Europeana», а саме – в наповненні її частини «**thinkMOTION**» (технічна література в галузі систем руху, машин і механізмів);

• До Єдиної бази даних користувачів Бібліотеки додано спільноти Львівського та Миколаївського коледжів транспортної інфраструктури ДНУЗТ (1850 осіб із наданням логінів/паролів), що дозволило їх студентам і науково-викладацькому складу користуватись інформаційними ресурсами Електронної бібліотеки університету у віддаленому режимі;

• у Всеукраїнському «Конкурсі відео-поезій» (УБА) із підтримки читання молоді творча відео-робота Бібліотеки «**Ти приходиш до мене щоночі...**» на вірші Д.Загули (1912 р.) **зайняла 3 місце** серед більше 100 творів (грудень 2015 р.) (<https://www.youtube.com/watch?v=p4LFuGbbjLE>). Схвальні відгуки отримала й інша відео-поезія Бібліотеки – «**Доля**» на вірші Л.Костенко (<https://www.youtube.com/watch?v=iML3346GN8w>);

• За ініціативою директора Бібліотеки ДНУЗТ Колесникової Т.О. в План УБА на 2016 р. включено **проект «БібліоСинергія: підтримка наукових досліджень»** (Секція університетських бібліотек). Проект **реалізовано як професійне середовище (сайт) для спілкування однодумців** та втілення нових бібліотечно-інформаційних практик в напрямку підтримки наукових досліджень (<http://bibliosynergy.ula.org.ua>). Наповнення контентом та адміністрування блоків сайту здійснюється представниками провідних університетських бібліотек України. Т.О. Колесникова є координатором «БібліоСинергії». Бібліотека ДНУЗТ також курує напрямок «Управління даними досліджень» (<http://bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt5>);

• Створено перший в Україні **тримовний ресурс "Онлайн-словник ключових слів із технічних наук за відомостями міжнародних баз даних науково-технічної інформації"** (<http://library.diit.edu.ua/dic>), на який отримано два **авторських свідоцтва**. Онлайн-словник динамічно розвивається, наповнюючись систематично новими ключовими словами. На першому етапі онлайн-словник охоплює транспортну галузь.

Таким чином, підтримуючи діяльність 5 сайтів і репозитарію eadNURT та запровадивши більше 30 нових послуг [1-8], працівники Бібліотеки ДНУЗТ довели готовність відповісти на інформаційні науково-освітні виклики сучасності:

Можна стверджувати, що в Бібліотеці створено культуру діяльності, в якій інновації та творчість стають прийнятими нормами. Еволюція бібліотечних послуг – це для Бібліотеки:

- якісно новий рівень партнерських відносин із науковцями, викладачами і студентами;
- нові знання і можливості;
- нові навички і кваліфікація;
- нові ролі для Бібліотеки та бібліотекарів.

Відбулося сприйняття Бібліотеки як тієї частки університетської спільноти, яка є новатором, постійно розвивається, навчається та навчає, проводить наукові дослідження та бере участь у волонтерських проектах, сприяє зростанню іміджу й впливовості ДНУЗТ, бібліотечно-інформаційної справи, науки, освіти та культури всієї України.

БІБЛІОТЕКА ДНУЗТ СТВОРЮЄ ПРОСТІР УСПІХУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колесникова Т. О. Бібліотека ВНЗ: відповідальність за поширення результатів наукових досліджень [препринт] / Т. О. Колесникова // Вища школа. – 2014. – № 4. – С. 7–26. – Режим доступу:
http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2416/1/Kolesnykova_UnivLib.pdf.
2. Колесникова, Т. А. Концепция интеллектуализации библиотечной профессии и её реализация в университете [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова // Сучасна бібліотека: філософія, інновації, якість роботи : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Харків, ХНУ, 23–26 квіт. – Режим доступа:
http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1716/1/Konzepz_intel.pdf.
3. Колесникова, Т. О. Науково-видавнича модель "Library Publishing" в університетських бібліотеках України та світу [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова, А. І. Миргородська // Вісник Книжкової палати. — 2015. — № 3. — С. 24—28. – Режим доступу:
http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3811/1/Visn_03_2015_P24_28.pdf.
4. Колесникова, Т. А. Оценка результативности научных исследований: библиометрия [Электронный ресурс] / Т. А. Колесникова, Е. В. Матвеева // Наука та прогрес

- транспорту. – 2015. – № 4. – С. 7–22. DOI: 10.15802/stp2015/49190. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4232/1/1.pdf>.
5. Колесникова, Т. О. Професійні компетентності зарубіжних університетських бібліотекарів [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова // Бібліотеки і суспільство: рух у часі та просторі : матеріали II наук.-практ. інтернет конф., 24–31 жовт. 2016 р. / Харків. нац. мед. ун-т, Наук. б-ка. – Електрон. текст. дані. – Харків, 2016. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/9036/1/KolesnykovaTO.pdf>.
  6. Колесникова, Т. О. Стратегія розвитку бібліотек вищих шкіл України на 2013–2015 рр.: бачення професіонала [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова // Вісник Львівського університету. Серія: «Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології» : зб. наук. пр. – Львів, 2014. – Вип. 8. – С. 142–148. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1915/5/2.pdf>.
  7. Колесникова, Т. О. Тренди розвитку бібліотек в університетах України та світу [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова // Розбудова громадянського суспільства: місія Української бібліотечної асоціації : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. / Укр. бібл. асоц. — Київ, 2015. — С. 7–10. – Режим доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4326/1/Conference_2015-2_P_7_10.pdf.
  8. Колесникова, Т. О. Цифрові сервіси бібліотек ВНЗ із забезпечення розвитку науки [Електронний ресурс] / Т. О. Колесникова // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16–19 червня 2015р. – Івано-Франківськ : НТБ ІФНТУНГ, 2015. – С. 147–160. – Режим доступу: http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/3907/1/Kolesnykova_IFr_2015.pdf.
  9. Calarco, P. Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу = Librarians' Competencies Profile for Scholarly Communication and Open Access [Electronic resource] / P. Calarco, K. Shearer, B. Schmidt, D. Tate; [transl. T. Zhestkova, O. Bruj] // Librarians' Competencies for E-research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1–6. – Access Mode: http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/17103/1/Zhestkova_Bruj_Librarian_Compent.pdf.
  10. ProQuest Releases Results of Its 2016 Space Reclamation Survey [Electronic resource] // Cite ProQuest. – Access Mode: <http://www.proquest.com/about/news/2016/ProQuest-Releases-Results-of-Its-2016-Space-Reclamation-Survey.html>.

11. Schmidt, B. Профіль компетентностей бібліотекарів в управлінні даними досліджень = Librarians' Competencies Profile for Research Data Management [Electronic resource] / B. Schmidt, K. Shearer ; [transl. Ye. Portseva, T. Kolesnykova] // Joint Task Force on Librarians' Competencies in Support of E-Research and Scholarly Communication. – 2016. – June. – P. 1–7. – Access Mode: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8788/1/Schmidt.pdf>.
12. Wolff, C. Ithaka S+R US Faculty Survey 2015 [Electronic resource] / C. Wolff, A. B. Rod, R. C. Schonfeld. – 2016, April 4. – Retrieved from <http://sr.ithaka.org?p=277685>.

Колесникова Т. А.

Днепропетровский национальный университет железнодорожного транспорта имени академика В. Лазаряна, Научно-техническая библиотека

УНИВЕРСИТЕТСКАЯ БИБЛИОТЕКА: СОЗДАЕМ ПРОСТРАНСТВО УСПЕХА

В работе проанализирован современный виток в эволюции сервисов университетских библиотек, приведены его отличительные черты. Подчеркнута необходимость приобретения библиотекарями новых компетентностей. На примере Библиотеки ДНУЖТ рассмотрены составляющие успеха, основанные на взаимодействии «библиотека – исследователи».

Ключевые слова: университетская библиотека, эффект необходимости, успешная библиотека, взаимодействие «библиотека – исследователи», цифровые сервисы, эволюция библиотечных сервисов, компетентности библиотекарей, модель «Library Publishing», библиотека ДНУЖТ.

Kolesnykova T. O.

Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan, Scientific and Technical Library

THE UNIVERSITY LIBRARY: CREATE A SPACE OF SUCCESS

The paper analyzes the contemporary round in development of the university library services, presents its distinctive characteristics. The need for librarians to acquire new competencies was emphasized. Components of success made possible by interaction of “Library – Researchers” through the DNURT Library example were considered”.

Keywords: university library, necessity effect, successful library, “library – researchers” interaction, digital services, development of library services, librarians’ competence, “Library Publishing” model, DNURT library.